

Modeliai parengti Ugdymo plėtotės centro kartu su Lietuvos Respublikos rusų kalbos (užsienio kalbos) mokytojų asociacija, Lietuvos vokiečių kalbos mokytojų asociacija ir Lietuvos prancūzų kalbos mokytojų ir dėstytojų asociacija

UŽSIENIO KALBŲ MOKYMOŠI MODELIAI BENDROJO UGDYMO MOKYKLOJE

1. Užsienio kalbų mokėjimo REIKŠMĖ dabarties pasaulyje. KELETO užsienio kalbų mokėjimo svarba mūsų šalies piliečiui

Užsienio kalbų mokėjimas dabarties globaliame bei mobiliame pasaulyje turi ypatingą reikšmę asmens brandai, pasirėngimui karjerai, asmeninei sėkmei ir tolesnei asmenybės raidai:

- Užsienio kalba yra betarpiško bendravimo įrankis su kitų tautų/kitų kultūrų/kitų kalbų atstovais. Tai praplečia asmens pažintines ir kultūrinės galimybes.
- Užsienio kalbos/kalbų mokėjimas teikia galimybių tiesiogiai naudotis įvairiais informacijos šaltiniais: Interneto ir kitų medijų ištekliais, mokslo ir kita literatūra, įgalina skaityti originalo kalba grožinės literatūros kūrinis. Tai teikia asmeniui galimybių įvairiapusiai tobulėti, turėti platų akiratį, naudotis kutūros vertybėmis ir kitais šaltiniais, jeigu jie nepasiekiami gimtąja kalba.
- Užsienio kalbos/kalbų geras/pakankamas mokėjimas dabarties pasaulyje yra būtina sąlyga sėkmingoms studijoms ir tolesnei profesinei karjerai. Daugumos mokslo sričių literatūra plačiai prieinama tik kitomis pasaulyje paplitusiomis kalbomis. Šiuo aspektu užsienio kalbos/kalbų *pakankamai* išmokti yra labai svarbu jau bendrojo ugdymo mokykloje. Profesinėje karjeroje vienu ar kitu lygiu užsienio kalbos mokėjimas yra privaloma sąlyga.
- Užsienio kalbų mokėjimas ypač aktualus tų valstybių piliečiams, kurių kalba nėra plačiai vartojama tarptautinėje erdvėje. Keleto užsienio kalbų pakankamas mokėjimas padidina asmens konkurencingumą, mobilumą, profesinį patrauklumą.

2. Užsienio kalbos dalyko GALIMYBĖS ugdant asmens kompetencijas ir vertybines nuostatas

Užsienio kalba kaip mokomasis dalykas teikia plačias galimybes ugdyti asmenybę, formuoti vertybines nuostatas, plėtoti bendrąsias kompetencijas. Dalyko turinys atviras įvairių reikalingų asmeniui kompetencijų ir mokomųjų dalykų integravimui:

- Užsienio kalbos dalykas yra kalbinio ugdymo dalis. Kartu su gimtąja kalba ugdomi svarbūs asmeniui komunikaciniai gebėjimai, formuojamas kalbos sistemos suvokimas, ugdoma lingvistinė kompetencija. Užsienio kalbos ugdymo turinys siauresnis negu gimtosios kalbos, tačiau mokantis užsienio kalbos pastiprinami kai kurie lingvistiniai ir kiti kalbos vartojimo aspektai, daugiau dėmesio skiriama kai kuriems „specialiesiems“ gebėjimams, pvz., akademinio esė rašymui. Užsienio kalbos ugdymo tikslai yra kartu ir „platūs“, ir labai tikslingai atrenkami ir iškeliami/išsikeliama. Bet kuriuo atveju užsienio kalbos mokymasis, paremtas gimtosios kalbos mokymosi rezultatais, papildo pastarosios mokymąsi, taip pat pagilina ir praplečia žinias ir gebėjimus, įgytus mokantis kitų kalbų.
- Užsienio kalbos dalykas teikia galimybių ugdyti bendrąsias kompetencijas bei integruoti kitų dalykų ugdymo turinį. Užsienio kalbos dalyko mokymosi pagrindas – suvokiamas ar kuriamas tekstas, kurio pagalba vyksta komunikacija. Teksto analizės ir kūrimo procesas teikia galimybes integruotai ugdyti bendruosius – kritinio mąstymo, kūrybingumo ir ypač socialinius bei komunikavimo gebėjimus. Mokantis užsienio kalbų atsiveria puikios galimybės ugdytis mokėjimo mokytis kompetenciją. Užsienio kalbos ugdymo turinys realizuojamas per leksines temas/sritis, siejamas su gyvenimo realijomis, ir tai yra tiesioginis kelias į kitų dalykų turinio ir bendrųjų temų integravimą (menų, istorijos, geografijos, pilietinio ugdymo, finansinio raštingumo, sveikos gyvensenos, darnaus vystymosi ir kt.).
- Mokantis užsienio kalbų susipažįstama su kitų šalių realijomis, kultūra ir socialiniu gyvenimu, papročiais, mąstysena, jausena, gyvensena. Plečiamas asmens kultūrinis akiratis, ugdomos labai svarbios dabarties pasaulyje sėkmingai kuriančio gyvenimą asmens vertybės: kitaip mąstančio asmens

Modeliai parengti Ugdymo plėtotės centro kartu su Lietuvos Respublikos rusų kalbos (užsienio kalbos) mokytojų asociacija, Lietuvos vokiečių kalbos mokytojų asociacija ir Lietuvos prancūzų kalbos mokytojų ir dėstytojų asociacija

toleravimas, jo supratimas ir „priėmimas“; pagarba visoms kalboms, o kartu ir nusiteikimas puoselėti gimtąją kalbą, siekimas ją ir kitas kalbas vartoti taisyklingai, nuolat tobulinti kalbinius gebėjimus.

3. Dabartinė užsienio kalbų mokymosi situacija. PROBLEMOS ir reikiami/būtini POKYČIAI

Dabartinė užsienio kalbų mokymosi situacija neatitinka asmens poreikių tinkamai pasirengti gyvenimui ir būsimai karjerai ir todėl ji yra keistina:

- Pirmosios užsienio kalbos mokymosi sąlygos gali būti laikomos priimtiniomis, tačiau jos mokymąsi įtakoja keltas faktorių: pirma, nepaisant to, jog pirmoji užsienio kalba pasirenkama iš keleto kalbų (anglų, prancūzų, vokiečių), absoliuti dauguma mokinių (ir jų tėvų) pasirenka mokytis anglų kalbą. Antra, anglų kalbos mokymosi pasiekimus stipriai įtakoja jos vartojimo paplitimas (Internetas, bendravimas, media), todėl mokinių pasiekimai viršija programoje numatytus. Tuo tarpu likusių pirmųjų užsienio kalbų (prancūzų, vokiečių) pasiekimai baigiant bendrojo ugdymo mokyklą yra daug žemesni. Manome, jog atnaujinant bendrąsias programas būtų tikslinga diferencijuoti šių kalbų tikslus bei specifiuoti ugdymo turinį.
- Antrosios užsienio kalbos pasiekimai visiškai netenkina nei mokytojų, nei mokinių, nei jų tėvų, nors motyvacija jos mokytis ir išmolti yra gana aukšta. Problema yra netinkamos ir nepakankamos sąlygos, pirmiausia per mažas intensyvumas (2 val. per savaitę), taip pat neprivalomas dviejų užsienio kalbų mokymasis viduriniame ugdyme. Šią situaciją yra būtina keisti, pirmiausia intensyvinant kalbos mokymąsi pagrindiniame ugdyme bei privalomai mokantis dviejų užsienio kalbų viduriniame ugdyme. Norime pabrėžti, jog tai yra asmens – mūsų šalies piliečio interesas, jo būsimos profesinės veiklos ir gyvenimo sėkmės sąlyga.
- Esminis siūlomų I ir II užsienio kalbos mokymosi pokyčių tikslas – sudaryti tinkamas sąlygas kuo geriau jų išmolti baigiant bendrojo ugdymo mokyklą. t.y. pasiekti pakankamą kalbos mokėjimo lygį mokantis kiekvienos iš dviejų užsienio kalbų. Pirmosios kalbos mokymosi rezultatas – gebėti ja naudotis studijuojant aukštojoje mokykloje (siekiama kalbos mokėjimo lygis B2). Antrosios užsienio kalbos pasiekimai turi užtikrinti gebėjimą adekvačiai ir gana laisvai ją vartoti bendraujant kasdienėse situacijose (tą įgalina kalbos mokėjimo lygis B1). Minėjome, jog šioms tikslams įgyvendinti dabartiniu metu nėra reikiamų sąlygų. Čia pateikiami modeliai sudarytų galimybę „išlyginti“ dviejų užsienio kalbų mokymosi sąlygas. Kartu būtų bent iš dalies įgyvendinta ir ET kalbų politikos daugiakalbystės nuostata.

4. Užsienio kalbų valstybinių brandos egzaminų VAIDMUO, tikslai bei galimi pokyčiai

Išskirtume keletą problemų, susijusių su užsienio kalbų valstybinio brandos egzamino tikslais, turiniu ir rezultatų panaudojimu:

- Dabartiniu metu užsienio kalbų valstybinio brandos egzamino užduotys yra vienos kokybiškiausių, atliepančių ugdymo tikslus bei pagal esamas sąlygas maksimaliai teikiančių galimybę patikrinti ir įvertinti tiek dalyko, tiek ir bendruosius mokinių gebėjimus. Kadangi iškeliamas uždavinys užsienio kalbų egzaminu nustatyti mokinio užsienio kalbos mokėjimo lygį pagal BEKM, dviejų lygių egzaminas neleidžia pakankamai objektyviai nustatyti mokinių kalbos mokėjimo lygį dėl nepakankamos vieno iš lygių (B1 ar B2) užduočių imties.
- Antra problema yra nustatyta labai žema „kartelė“ (reikalavimai) stojimui į aukštąsias mokyklas (valstybės finansuojamos studijos) užsienio kalbos egzamino išlaikymui (reikalaujama pasiekti 16 proc. iš 100 galimų surinkti taškų). Pagal BEKM nustatytus kalbos mokėjimo lygius teikiančiuose atitinkamus sertifikatus egzaminuose yra reikalavimas atlikti 70 proc. užduočių tam, kad būtų pripažintas pasiektu konkretus kalbos mokėjimo lygis. Taigi, dabartinis užsienio kalbų egzaminas jo rezultatų panaudojimo požiūriu yra neobjektyvus ir neskatina mokinius siekti aukštesnių kalbos mokėjimo rezultatų. Vienok dabartiniu metu mokiniai, pasiekę žemiausią nustatytą „kartelę“, turi

Modeliai parengti Ugdymo plėtotės centro kartu su Lietuvos Respublikos rusų kalbos (užsienio kalbos) mokytojų asociacija, Lietuvos vokiečių kalbos mokytojų asociacija ir Lietuvos prancūzų kalbos mokytojų ir dėstytojų asociacija

galimybę studijuoti aukštosiose mokyklose valstybės finansuojami, tačiau akivaizdžiai yra tam nepasirengę.

Siūlytume rengti atskirus dviejų lygių (B1 ir B2) valstybinius brandos egzaminus, kelti reikalavimus siekiantiems studijuoti aukštosiose mokyklose iki realaus reikalingo studijoms kalbos mokėjimo lygio.

5. I ir II užsienio kalbos mokymosi MODELIAI bendrojo ugdymo mokykloje

Modeliai pateikiami atsižvelgus į numatomus/galimus mokyklos struktūros pakeitimus.

Programa	Mokinių amžius	Trukmė (kalbos m. m.)	Numatomi/galimi mokinių I ir II UK pasiekimai pagal BEKM	Esminės nuostatos
Pradinio ugdymo	6–11 m.	4-5	I užsienio kalba – A1.2/A2.1	Pirmosios užsienio kalbos mokomasi nuo 1-osios klasės. Pasirenkama iš keleto kalbų: anglų, prancūzų, rusų, vokiečių ir kt. Esminė nuostata: <i>neturi būti ribojamas kalbų pasirinkimas</i> . Jei yra sąlygos ir pageidavimai, nuo 1-osios klasės galima pradėti mokytis įvairių kalbų. Pradiniame ugdyme per 4-5 kalbos mokymosi metus numatoma pasiekti A1.2- A2.1 kalbos mokėjimo lygį (priklausomai nuo pradinio ugdymo trukmės).
Pagrindinio ugdymo	11–15 m.	4-5	I užsienio kalba – B1 II užsienio kalba – A2	Kai pradedama mokytis II užsienio kalbos (siūloma pasirinkti iš populiariausių ES kalbų ir kaimyninių šalių kalbų), jos mokymasis nuo pirmųjų kalbos mokymosi metų intensyvinamas, t.y. mokymuisi skiriamos mažiausiai 3 val. per savaitę. Tokiu būdu „sulėtinamas“ pirmosios užsienio kalbos mokymasis, jos mokymuisi pagrindinėje mokykloje skiriamas 2 val. per savaitę.
Vidurinio ugdymo	15–18 m.	2-3	I užsienio kalba (pasirinkta mokytis) – B2/C1.1 II užsienio kalba (pasirinkta mokytis) – B1/B2.1 III užsienio kalba (naujai pasirinkta) – A2	Viduriniame ugdyme tęsiamas dviejų užsienio kalbų mokymasis (dvi užsienio kalbos turi būti privalomai pasirenkamos) arba tęsiamas vienos iš pradiniame ir pagrindiniame ugdyme pasirinktų užsienio kalbų mokymasis ir pradedama mokytis kitos (naujai pasirinktos) užsienio kalbos. Tikslas – pasiekti pakankamą kalbos mokėjimo lygį pagal išsikeltus tikslus.

Danguolė Povilaitienė, Ugdymo plėtotės centro ugdymo turinio skyriaus metodininkė

Edvinas Šimulynas, Lietuvos vokiečių kalbos mokytojų asociacijos prezidentas

Laura Zabulytė-Šapranuskienė, Lietuvos vokiečių kalbos mokytojų asociacijos valdybos narė

Marytė Puzaitė, Lietuvos Respublikos rusų kalbos (užsienio kalbos) mokytojų asociacijos prezidentė

Irena Vološina, Lietuvos Respublikos rusų kalbos (užsienio kalbos) mokytojų asociacijos valdybos narė

Jurgita Kimbirauskienė, Lietuvos prancūzų kalbos mokytojų ir dėstytojų asociacijos prezidentė